

скоїти протиправні дії та усвідомлювати фактичні обставини існування збройного конфлікту (війни).

Список використаних джерел

1. Вереша Р.В. Теоретико-прикладні аспекти суб'єктивної сторони складу злочину : монографія. Київ : Алерта, 2017. 568 с.

2. Порушення законів та звичаїв війни: особливості кваліфікації ст. 438 КК України проаналізувала суддя ВС Наталія Марчук. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1345046/>.

3. Кваліфікація та розслідування порушен-ня законів і звичаїв війни : наук.-практ. посіб. / А.А. Вознюк, І.В. Жук, О.В. Таран, С.С. Чернявський та ін.; за заг. ред. В.В. Чернея, М.С. Цуцкірідзе, А.А. Возню-ка. Київ : Норма права, 2023. 326 с.

4. Кримінальна відповідальність за воєнні злочини : вебінар О. Сенаторової. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=dmq3yJIFqZ4u>.

5. Римський Статут Міжнародного кримінального суду : ратифіковано із заявами та поправками до нього Законом № 3909-IX від 21.08.2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text.

6. Піддубна М. Суб'єктивні ознаки воєнних злочинів у кримінальному праві України. *Національний юридичний журнал: теорія й практика*. 2017. № 6. Ч. 2. С. 124–128. URL: http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2017/6/part_2/27.pdf.

7. Бадюков Ю. В. Суб'єктивна сторона поганого поводження з військовополоненими як військового злочину, передбаченого ст. 434 КК України. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2019. №2 (21). С. 212 –219.

Бут Юрій Анатолійович,

кандидат юридичних наук, доцент

ЗАСАДА ЮРИДИЧНОЇ ВИЗНАЧЕНОСТІ ЯК СКЛADOVA ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА

Відповідно до положень ст. 8 Основного Закону в Україні визнається і діє принцип верховенства права [1]. Наведене конституційне положення у досить загальній формі характеризує зміст засади верховенства права. У зв'язку з чим розуміння цього терміну є предметом наукових дискусій та потребує офіційного тлумачення уповноважених на це органів.

Зокрема, у Доповіді Венеційської Комісії «Про правовладдя» зазначається, що елементами поняття «верховенство права» є законність, юридична визначеність, заборона свавілля, доступ до правосуддя, представленого незалежними та безсторонніми судами, дотримання прав людини, заборона дискримінації та рівність перед законом [2].

У Рішенні Конституційного Суду України від 11 жовтня 2005 року визначено, що складовими принципу верховенства права є, зокрема, правова передбачуваність та правова визначеність, які необхідні для того, щоб учасники відповідних правовідносин мали можливість завбачати наслідки своїх дій і бути впевненими у своїх законних очікуваннях, що набуте ними на підставі чинного законодавства право, його зміст та обсяг буде ними реалізовано [3].

Наведене засвідчує, що юридична визначеність є обов'язковою складовою засади верховенства права, яка забезпечує його дієвість, зрозумілість та передбачуваність.

У вищезгаданій Доповіді Венеційської Комісії також зауважується, що принцип юридичної визначеності є істотно важливим для питання довіри до судової системи та правовладдя. Задля досягнення цієї довіри держава повинна робити текст нормативного акта легкодоступним. Вона також зобов'язана додержувати приписів запроваджених нормативних актів та застосовувати їх передбачно й послідовно. Передбачність означає, що нормативний акт має бути, за можливості, доведено до загального відома ще до його застосування та він має бути передбачним стосовно своїх наслідків: його має бути сформульовано з достатньою мірою чіткості з тим, щоб особа мала змогу регулювати свою поведінку [3, с. 29].

Окрім цього, юридична визначеність як складова засади верховенства права передбачає несуперечливість регулювання правовідносин, зокрема і кримінальних процесуальних.

Отже, передбачуваність як гарантія юридичної визначеності правових норм забезпечуються чіткістю, доступністю та зрозумілістю нормативно-правових актів для осіб, які їх застосовують.

У цьому контексті Конституційний Суд України зауважує, що вимога юридичної визначеності як складовий елемент «верховенства права» стосується якості актів права та їх приписів, а не «ситуації». Такі вимоги щодо якості актів права та їх приписів висунуто з метою забезпечення, зокрема, їх однозначності. Юридичної визначеності будь-якого нормативного акта (або його

окремого припису) неможливо досягти, якщо текст акта є двозначним (багатозначним). Особлива роль у цій ділянці належить державній мові. Юридична визначеність – це передовсім недвозначність. Недвозначність найповніше досягається в однорідному мовному середовищі. Приписи національного права (конституції, законів, підзаконних актів тощо) пов'язані спільністю фахової (правничої) термінології, а також фоновими знаннями юридично значущих слів і висловів. Такі фонові знання є невідокремною частиною мовної компетенції носіїв української мови, тому саме завдяки їй застосуванню як єдиної державної є можливим представити волю національного нормотворця, зокрема законодавця, у її автентичному вираженні [4].

Тобто, засада юридичної визначеності вимагає, щоб норми права були зрозумілими, точними і доступними, а також гарантували передбачуваність правовідносин. Юридична визначеність як складова верховенства права гарантує чіткість змісту норм, зокрема норм кримінального та кримінального процесуального права.

Варто відмітити, що у розумінні положень ст. 8 Конституції України юридична визначеність обумовлюється втіленням легітимних очікувань, тобто досягнення бажаного результату шляхом вчинення правомірних дій з огляду на задалегідь передбачені ймовірні наслідки. Законні очікування – невід'ємна частина юридичної визначеності – виникають унаслідок законодавчої діяльності парламенту і полягають у тому, що якщо особа очікує досягнення певного результату, діючи відповідно до норм права, то має бути гарантований захист цих очікувань [5].

Таким чином, юридична визначеність передбачає, що кожна особа відповідно до конкретних обставин має орієнтуватися в тому, яка саме норма права застосовується у певному випадку, та мати чітке розуміння щодо настання конкретних правових наслідків у відповідних правовідносинах з огляду на розумну та передбачувану стабільність норм права [5]. Тобто, кожна особа має право у своїх діях розраховувати на розумну та передбачувану стабільність існуючого законодавства та настання відповідних наслідків.

Вищенаведене дозволяє стверджувати, що юридична визначеність є складовою засади верховенства права, яку слід розглядати через такі характеристики:

- чіткість (норми права мають бути точні);
- зрозумілість (текст закону має бути легкодоступним);

– однозначність (відсутність суперечностей правових приписів),

– передбачуваність наслідків правовідносин (легітимні очікування наслідків).

При цьому слід враховувати, що вимога юридичної визначеності стосується якості нормативно-правових актів та їх приписів, а не ситуації, в якій вони застосовуються.

Список використаних джерел

1. Конституція України : прийнята 28 черв. 1996 р.; зі змін та доповн. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

2. Доповідь Венеційської Комісії «Про правовладдя», ухвалена на 86-му пленарному засіданні (25–26 березня 2011 року). *Право України*. 2019. № 11. С. 14–38.

3. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями Верховного Суду України та 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзаців третього, четвертого пункту 13 розділу XV «Прикінцеві положення» Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та офіційного тлумачення положення частини третьої статті 11 Закону України «Про статус суддів» (справа про рівень пенсії і щомісячного довічного грошового утримання) від 11 жовт. 2005 р., № 8-рп/2005. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-05#Text>.

4. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 14 лип. 2021 р. № 1-р/2021. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-21#Text>.

5. Верховенство права. *Конституційний Суд України*. URL: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/34-verhovenstvo-prava>.